

zarja.
Samoten konj se spreha
po polju.
Magija zarje!
Konj je melanholičen.

llampurnant.
Un cavall solitari passeja
pels camps.
Màgia del roig del captard!
El cavall està melangiós.

Ob tem, ko s posebnim poudarkom govorim o prevodih Miquela Desclotha, nikakor nočem omalovaževati drugih dveh: še zdaleč ne. Tudi Anton Carrera in Palau i Fabre sta opravila svoje delo skrbno in dobro. Koder bi imel kaj pripomniti, gre na rovaš francoskega prevoda. Tako tudi neustrezen prevod Razočaranja z *La mort* (Prim. Alyn: *La mort s'est couchée...*) za *desencantament* ali *desencant*, kjer je ohranjena celo zvočna podoba izvirnika, in nato v prvem verzu: *La mort s'és adormida* za Smrt je legla. Posebno vprašanje se zastavlja ob prvem verzu pesmi Opolnoči. Kosovel pravi: *Delo se je pogreznilo v temo*. Francozu Alynu, učencu Descartesove šole, se zdi prav — glede na tretji verz o strašnem Nesmislu —, da to prevede z: *La logique a sombré en la ténèbre* — Logika je potonila v temo, za njim pa kakopak tudi Palau i Fabre: *La logica ha naufragat en la tenebra*. Ista je s »prekletstvom nepremagljivih stvari« v tretji kitici. Marc Alyn: *La malédiction de l'inexorable*, kar povzame tudi Katalonec, pa bi lahko prevedel z *invencibles*. Takih manjših pomislekov bi lahko napaberkovali še nekaj, a v celem, ponavljam še enkrat, smo s predstavitvijo Kosovela v katalonščini lahko zadovoljni.

Kako skrbno je delo opravljeno, kaže tudi to, kako domala brez napak je slovensko besedilo, tiskano v Barceloni. Samo tu in tam manjka, a le v naslovih, kaka strešica na č, ž, š (drugače pa je v kazalu!), le v drugem verzu v Ekstazi smrti so Zlasti stolpovi zapadne Evrope postali Zlatapadne Evrope, v Smehu kralja Dade pa se jim je namesto Ukaza zapisal uzak. A kaj je to v primeri s tem, da moramo zdaj v slovenskih knjigah, tiskanih pri nas, brati po pet in več napak na eni sami strani.

Ne bilo bi prav, ko bi ob koncu tega bežnega zapisa o Kosovelu v katalonščini pozabili omeniti človeka, ki ima za izid te knjige največ zaslug. To je literarni zgodovinar in kritik Alex Broch, ki se je kot dolgoletni, nadvse dinamični tajnik katalonskega centra PEN večkrat udeležil majskih blejskih srečanj in je pobudo članov slovenskega centra PEN izpeljal s tolikšno zavzetostjo in uspehom. Kot silno dejaven pobudnik prizadevanj za prevajanje manj znanih literatur je Kosovela in to knjigo, kot razbiram iz poročil o delovanju katalonskega centra PEN, predstavil tudi na mednarodnem seminarju o Vlogi literarnega prevajanja itd... lani novembra v Nikoziji na Cipru.

Niko Košir

PRI SLOVENSKI MATICI OB KONCU LETA 85

Slovenska matica je s svojimi knjigami zlasti zadnja leta stopila v ospredje iz bolj ali manj založniško malo-opazne skromnosti; o tem nam prepričljivo govorijo podatki o več dokaj hitro razprodanih knjigah, o povpraševanju po ponatisih — vsaj za lep del

iz knjižnih programov velja ugotovitev. Tisto, kar je upadljivo, se da strniti na nekaj bistvenih zapažanj: kljub dokaj ustaljeni profiliranosti vsakoletnega knjižnega programa, kljub odmerjeni količini knjig je v izbor zadnjih let prišlo vedno več knjig — od leposlovja do znanstvenih del — ki so doživele širši odmev med bralci, večje zanimanje med strokovnjaki in poznavalci.

Najsi velja stara ugotovitev, da ima vsaka ustanova, hiša po svoji specifikaciji svoj krog bralcev, pa se kar ne da izogniti pomisli, da je s svojimi najatraktivnejšimi ponudbami knjig (v dobrem pomenu besede) Slovenska matica prebila obroč stalnih spremljevalcev matičnih izdaj in dobila dosti širše bralsko zaledje. Kadar lahko kakšna založniška hiša ponudi le malo število knjig na leto, kot je to pri SM — je načelo izbora še kako pomembno. Verjetno je strogost kriterijev edino na mestu, ne pa vnašanje kakega »vsiljenega« delca, prevoda ali pa kakega dokaj obrobnega rokopisa.

V leposlovju je pred nami 3. del Prišlekov Lojzeta Kovačiča. Komur sta v spominu prva dva dela, ki segata od leta 1938 do 1945, bo z istim zanimanjem segel po sedANJI knjigi, ki zajema čas od osvoboditve do 1948. leta. Pisatelj je ohranil avtobiografsko barvitost romansirane podajanja, posebni zorni kot s stališča lastnega izkustva, opazovanja, v posebnem položaju »prišlekov«, kjer se navezuje avtorjevo otroštvo in odrasčanje v svetom odraslih, kamor je pahnjen z vsemi protislovji, tihimi dramami. Blizu mu je odprto, neolepšano prikazovanje, ki lahko ima primesi subjektivnega, vendar hoče pisatelj vsekoli uravnati pripoved distancirano; ne le s spominsko oddaljenostjo, pač pa prečvsem v prepletu objektivnega in subjektivnega v brezobzirni odkritosti. Prišleki so knjiga, ki jo ne kaže obravnavati ločeno po delih, ampak skupno, morda tudi s Petimi fragmenti, ker se le tako razpre celovita panorama proustovskega spominjanja in je le tako mogoče podati trdnejšo spoznanje, poglobljeno kritiko in vrednost L. Kovačičevih romansirano — spominskih knjig.

Tudi pri tretji knjigi Prišlekov se da izreči, da gre za tekoče berljivo pisanje, zanimivo z različnih vidikov, kar nedopustno pa je, da je v knjigi toliko jezikovnih in pravopisnih napak.

Knjiga Sile časa Josipa Vidmarja je izšla hkrati z drugimi natisi njegovih del ob književnikovem visokem jubileju; kar štiri knjige — to je edinstven primer v slovenski književnosti, kakor koli že to razumemo. Sile časa vsebujejo 38 esejev, zapisov, polemik, spominjanj, pred nami je izbor del od 1965. leta pa do 1984, vendar prevladujejo novejša. Od tega jih večinoma poznamo, ker so bila objavljena v različnih časnikih, pet prispevkov v knjigi je prvič natisnjenih: Iz dnevnika, Pojasnilo k Obrazom, Nagovor, Umetnost in humanizem, Z Goethejevo mislijo. Kdorkoli pozna J. Vidmarjevo esejistiko, zapise, spomine, pa naj gleda nanje z naklonjenostjo ali pa odklonilno, ve za specifično njegovega miselnega, političnega in estetskega pogleda, kar ni treba na novo razlagati. Tudi v Silah časa se razodevajo te komponente J. Vidmarjevega povojnega pisanja razločno, dosledno s posebnim posluhom za stilizacijo, naj gre za drobno spominsko skico ali za daljši esej. V spominskem utrinku Iz dnevnika se navezuje na Lessingovega Modrega Natana, gledališko doživetje tega lika in na težave pri prevodu. V Pojasnilu k Obrazom je avtor spregovoril o naravi tovrstnega pisanja in nuji subjektivnega deleža. V Nagovoru nakaže, kako pomembna je kultura za narod. Umetnost in humanizem je skica, ki nakaže dve temeljni spoznanji, da sta obe vojni delovali razdiralno na človeško zavest, izguba tistega, kar je Vidmar po Goetheju imenoval moralne temelje zdrave družbe, pa je drugi faktor proti humanizmu; esejistično obravnavanje se omeji na nekaj prvin in ne želi razgrniti širše problematike. Značilen je esej Z Goethejevo mislijo — J. Vidmar je od nekdanj globlje privržen Goethejevim mislim in njegovi poetiki — navezujoč se na opredelitev umetnosti kot eksaktne fantazije. Kajpak so te in druge misli izziv za marsikoga, da se soočijo z drugačnimi estetskimi pogledi, mišljenjskim svetom.

Nova znanstvena knjiga Antona Trstenjaka, *Človek bitje prihodnosti*, je podana kot okvirna antropologija, pri tem je avtor prerasel zgolj psihološki okvir in se utiril v širino antropoloških spoznanj. Značilna je avtorjeva misel: »Človek kot zavestno bitje prihodnosti je v nenehni hoji za samim seboj prikrajšano bitje: stalno napada (napori, upori, vojske) sedanost, ki mu uhaja v preteklost, medtem ko se mu prihodnost umika v nedosegljivost.« Prav slednje pa bi lahko zbudilo polemichen odmev, ko avtor ne bi širše razložil svojih pogledov in jih podkrepil s širokim poznavanjem psiholoških in antropoloških problemov in z argumentirano podkrepitvijo. V prizadevanju znanosti o človeku ugotavlja nenehne premike; toda vseeno ostane človek jedro spoznavanja in nikoli dokončnega spoznanja, naj gre za psihologijo ali antropologijo, zlasti slednja povezuje biološko, psihološko, filozofsko, zgodovinsko, socialno in kulturno podstat, ker se zaveda, da je človek policentrično bitje in je zato otežkočeno podati njegovo podobo v ulovljivi sistematiki. Avtor je razglabljal o človeku kot biološkem bitju, kot zgodovinskem bitju, kot odprtem bitju, kot simboličnem bitju, prešel na človeka kot ustvarjalno bitje, da bi končal s širšim poglavjem — Človek bitje prihodnosti. Zanimivo je, da A. Trstenjak pri obravnavi človeka kot ustvarjalnega bitja ne želi ponavljati, kar je podal v njegovi znani Psihologiji ustvarjanja, ampak psihološka spoznanja dopolnjuje z antropološkimi, z novimi vidiki. Pri sklepnem poglavju, *Človek bitje prihodnosti*, ostaja trdno na realnih tleh, brez rožnatega pogleda na prihodnost, a tudi brez apokaliptične zgroženosti; avtor zna s svojim umerjenim načinom podati resnico: vse je odvisno od človeškega rodu, vendar spoznanja izzvenijo kot svarilo, ker drugače realno ne more biti. Kljub temu da knjiga šteje skoraj 500 strani, pa avtor vidi neizčrpne možnosti dopolnjevanja, prouče-

vanja človeka z različnih aspektov in meni, da je zgolj okvirno zaobjel antropološka vprašanja. Knjiga Antona Trstenjaka je gladko berljivo strokovno delo in zato dostopno za širši krog bralcev, ne le za strokovnjake. Ob izredno široki razgledanosti in strokovno temeljitim poznavanju celotnega kompleksa psihologije in antropologije pa je znal uravnati besedilo hkrati na strokovno znanstvenih temeljih in za širši krog interesentov, pri čemer ni neopazen avtorjev smisel za gladko podajanje, navezovanje in za lep jezik. O tem pa bo dolžna spregovoriti strokovna kritika nadrobneje in z občutkom za prvo obsežno tovrstno delo pri nas. Ob koncu knjige najdemo povzetek v nemščini in v angleščini.

Izbrane razprave Milka Kosa imajo ustrezen naslov *Srednjeveška kulturna, družbena in politična zgodovina Slovencev* — ovojnica in naslovnica nimata istega! Milko Kos je znan kot specialist za mediavelistiko. Gre za delo v svojem času najvidnejšega zgodovinarja pri nas in za razprave, kjer je M. Kos največ prispeval k našemu zgodovinopisju. Urednik izbranih razprav Bogo Grafenauer ugotavlja v spremni besedi, da je le majhen del M. Kosovih razprav prišel v izbor, pri odbiranju pa je izločil vse, kar je knjižno natisnjeno, pa tudi razprave, ki jih namerava natisniti SAZU. Čeprav je tako ostalo neupoštevano marsikaj, kar bi zaslužilo pozornost, pa je urednik želel poudariti razprave, ki so pomembne prav za današnjo slovensko znanost. Za estetsko zgledno opremo je poskrbela Andreja Mejač.

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike doživlja čudno usodo. Po eni strani je jasno, da so tovrstna dela nedvomno potrebna in da je treba dati priznanje *požrtvovalnim piscem*, po drugi strani pa je res, da ta zbornik ne doživlja odmeva v javnosti in komaj še pri ožjih specialistih. Ostaja zavest, da ne bo nihče drug posegel v tovrstno zgodovino, ki je del narodne

kulture, kot le naši preučevalci. Ali je lahko tolažeče, da usoda tovrstnih strokovnih knjig tudi drugod po svetu ni hvale vredna, je ravno taka kot pri nas? Osmi zvezek Zbornika za zgodovino naravoslovja in tehnike prinaša zdaj bolj, zdaj manj zanimive razprave in gradiva. Pri posameznih prispevkih včasih pogrešamo sinteznih prikazov osebnosti in dela, parcialnost pusti priokus fragmentarnosti. Opozoriti kaže na prvega slovenskega geologa in zaslužnega rudarskega strokovnjaka Marka Vincenca Lipolda, kot sta ga predstavila Anton Ramovš in Vanda Ko-

chansky — Devidé. Janez Strnad je prikazal, kako je Jožef Štefan odkril zakon o sevanju. Vladimir Murko je spregovoril o Resslervih načrtih za izkoriščanje vetrne energije. Avgust Hribovšek in Eman Pertl sta predstavila dr. Štefana Kočeverjarja, delavca na slovenski narodni in zdravstveni ledini, Jože Zadravec pa je prikazal fragmente iz ljudske medicine v severovzhodni Sloveniji. Fran Dominko je podal razmišljanje o ekoloških vprašanjih. Ti in drugi prispevki pričajo, da so avtorji strokovno temeljito raziskali, česar so se lotili.

Igor Gedrih

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Tretja številka zagrebškega časopisa Umjetnost riječi, izdana ob petinšestdesetletnici Iva Frangeša, prinaša članek Zdenka Škreba *Vrednotenje književnega dela*, v katerem postavlja tezo, da bo polnokrvnost literarnega življenja v prihodnje odvisna od poguma posameznih bralcev, če bodo popolnoma samostojno vrednotili literarna dela svoje dobe. Aleksander Flaker v eseju *Erazmovski spopad* komentira nekatera stališča Miroslava Krleže v njegovih delih iz tridesetih let. *Krleževa apokrifna drama* je naslov prispevka Viktorja Žmegača o drami Lutke, uvrščeni v Krležev roman *Bancket v Blitvi*; članek je odlomek iz daljše monografije.

*

V 15. številki sarajevskega časopisa Dalje so ponatisnili nekaj strani iz knjige Bojana Štiha *To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen*. Poleg tematskega bloka esejev o Salvadorju Daliju lahko v rubriki Pogledi in mišljenja preberemo sestavek *Zamik petega kroga*; Aleksander Dimitriev piše o pesniških postopkih makedonskih književnikov v delih, ki nastajajo v osemdesetih letih. Goranu Babiću je

časopis Dalje odstopil kar 29 svojih strani za njegove polemične izlive z naslovom *Vonj po lopovu*. To je »odprto sovražno pismo uredništvu Književnosti — odgovor na članke Predraga Matvejevića«. V svojo obrambo je ponatisnil tudi več člankov, uradnih sporočil in dopisov.

*

Beograjska Književna reč objavlja v 268. številki pet pesmi Iztoka Osojnika s skupnim naslovom *Matere so brezspolne*. Pesmi je prevedel Milan Đorđević. V tej številki sta tudi opazna dva polemična zapisa. V prvem avtor, podpisan z začetnicama, piše o neuspešnih prizadevanjih za odpravo smrtnih kazni in verbalnih deliktov pri nas. Pod naslovom *Delo z množicami* se sprašuje, kolikšno težo in pomen ima pri nas javno mnenje in koliko ga je delegatski sistem za zdaj sposoben izražati. Božidar Mandić pa v članku z naslovom *Duh cenzure* razmišlja o razmerju med svobodo in cenzuro v umetniškem ustvarjanju.

*

Uvodoma prinaša 269. številka beograjske Književne reči daljši odgovor, ki ga je imel Milorad Vučelić z zagrebškim profesorjem filozofije in družbenim delavcem Milanom Kan-